

ხელისუფლების დანაწილების, შეკავებისა და გენონასწორების სისტემა და კონსტიტუციონალიზმის აპრიკული ხედვა მოკლე ისტორიული მიმოხილვა

„საკონსტიტუციო ბოჭვა არის ერთადერთი საშუალება ადამიანის მიერ ხელისუფლების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ“.

თომას ჯეფერსონი

„ისე აღფრთოვანებულები იყვნენ ამერიკელები მე-18 საუკუნეში დაწერილი კონსტიტუციის, როგორც ქვეყანაში ყველა კანონზე მაღლა მდგარი უზენაესი სამართლებრივი აქტის იდეით, რომ შეუძლებელიც კი იყო მისი სხვაგვარი როლის წარმოდგენა“¹. ამერიკული კონსტიტუცია ნამდვილად გახდა საზოგადოებაში გაზიარებული საერთო ფასეულობებსა და მათი ხედვების განსაზიერება. ეს დოკუმენტი უდავოდ წარმოადგენს სამოქალაქო სულისკვეთების, ერთობის, ძლევა მოსილებისა და ავტორიტეტის დემონსტრირებას. ამერიკის კონსტიტუცია, როგორც თომას პაინი წერდა თავის ნაშრომში „ადამიანის უფლებები“, ჭეშმარიტად გადაიქცა ამერიკელი ხალხის „პოლიტიკურ ბიბლიად“².

ისტორიულად, ამერიკული კოლონიები უმეტესწილად ე.წ. „პრაქტიკული კონსტიტუციის“³ მიხედვით მოწყობილ სახელმწიფოებში ცხოვრობდნენ. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ არ არსებობდა

¹ გორდონ ვუდი, ამერიკული რესპუბლიკის ფორმირება 1776-1787 (Chapel Hill: University of North Carolina Press, for the Institute of Early American History and Culture, 1969), გვ. 260.

² თომას პაინი, ადამიანის უფლებები და საზოგადოებრივი გონი, Foner, ed., *Writings of Pine*, I, 378, 29.

³ ა.ჯ. ბიციზინგერი, ამერიკის პოლიტიკური აზროვნების ისტორია (New York 1972), თავი 1, გვ. 117.

ერთიან დოკუმენტში გადმოცემული ქვეყნის ძირითადი კანონი. სამაგიეროდ, არსებობდა დაუწერელი ტრადიციები, რომელთა ფუნდამენტური პრინციპები დაფესვიანებული იყო ბუნებითი სამართალისა და ადამიანის ბუნებითი უფლებების იმდროინდელ აბსტრაქტულ გააზრებაში. სახელმწიფო მოწყობის ფუნდამენტური პრინციპების ამგვარი ინტერპრეტაცია პრაქტიკულად უცვლელად იმეორებდა ინგლისის მამინდელი პოლიტიკური მოწყობის კონტურებს. კოლონიების „დედა ქვეყანასთან“ მშვიდობიანი თანაარსებობაც სწორედ ამგვარი პოლიტიკური მოწყობის ხარჯზე იყო შენარჩუნებული. თუმცა, როგორც კი წარმოიშვა უთანხმოება ამერიკულ კოლონიებსა და ინგლისს შორის, ამ ფუნდამენტური პრინციპების განმარტების ამერიკული გზა გახდა წყალგამყოფი, რომელმაც კონსტიტუციას ახალ სამყაროში ახალი შინაარსი შესძინა.

ინგლისელებისათვის კონსტიტუცია დაუწერელი, თუმცა „უცვლელი პრინციპების ერთობა“⁴ გახლდათ, რომელთა საწყისები ღვთაებრივსა და ბუნებით კანონებში იძებნებოდა. ეს პრინციპები თავის გამოხატულებას პოულობდა ე.წ. „ქომონ ლო“ ტრადიციებში და ბუნებითი სამართლის ადამიანის თანდაყოლილ უფლებებთან ერთად ქმნიდა ინგლისური სისტემის ქვაკუთხედს. ინგლისის პარლამენტი კი გახლდათ ის ორგანო, რომლის ექსკლუზიური უფლებამოსილება ამ ფუნდამენტური პრინციპების გახმოვანება გახლდათ. საკანონმდებლო ორგანო, ინგლისური ტრადიციებით, წამყვანი სახელისუფლებო შტო იყო და ამგვარი ადგილის ლეგიტიმურობას ის ხალხიდან მიღებული ნდობით ამართლებდა. ასე რომ, დაუწერელი ფუნდამენტური პრინციპები, რომლითაც პრაქტიკულად ხორციელდებოდა პოლიტიკური მმართველობა ინგლისში, თავის დღის შუქს მხოლოდ ხალხის ე.წ. „რჩეულების“ თვალის პრიზმაში გარდასახვის შემდეგ ნახულობდა. ამგვარად, კონსტიტუცია – „პრაქტიკული კონსტიტუცია“, სხვა არაფერი იყო, თუ არა ჩვევების, ტრადიციებისა და პოლიტიკური ცხოვრების მრავალსაუკუნოვანი გამოცდილების ორგანული ერთობა. „ინგლისელისთვის არ არსებობდა პრაქტიკული განსხვავება კონსტიტუციას“, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებულ აქტებსა და „მთლიანად სამართლის სისტემას“⁵ შორის.

კონსტიტუციის როლისადმი ამგვარი მიდგომა მიუღებელი გახდა რევოლუციური პერიოდის ამერიკული კოლონიებისათვის, რომელთათვისაც წერილობით ფორმაში გამოხატული ფუნდამენტური პრინციპები უფრო საიმედო აღმოჩნდა. ამერიკელი ხალხისათვის მატერიალიზებული, ხილული დოკუმენტი გაცილებით მეტის მთქმელი გახდა, ვიდრე „დედა ქვეყანაში“ მოქმედი დაუწერელი ე.წ. „უცვლელი პრინციპების“ ერთობა, რომელთა ინტერპრეტაციაც დამოკიდებული იყო მათ მიმღებებზე. ამ კონტექსტში ამერიკული კონსტიტუცია მე-18 საუკუნის მიწურულს იძენს სრულიად სხვა ფუნქციას და ხდება ფუნდამენტური, ე.წ. „მაკონტროლებელი“⁶ პრინციპების მა-

⁴ A. J. Beitzinger, გვ. 116.

⁵ Gordon Wood, გვ. 261.

⁶ Gordon Wood, გვ. 261.

ტერიალური გამოხატულება. უფრო მეტიც, კონსტიტუცია ხდება „ქვეყნის უზენაესი კანონი“ და ყველა საკანონმდებლო აქტი სრულ შესაბამისობაში მოდის მის დანაწესებთან. მისი ნორმების განმარტება კი ნაცვლად აბსტრაქტული, ბუნებითი სამართლის ტრადიციაში აღმოცენებული პრინციპებისა, უნდა მომხდარიყო „კანონის ნორმებში განსახიერებული ე.წ. ხელოვნური გონების“⁷ მეშვეობით.

სოციალური კონტრაქტის ფილოსოფიურმა სკოლამ ამერიკაში თავისი პრაქტიკული რეალიზება პოვა და ამერიკელი ხალხი გადააქცია პოლიტიკური ძალაუფლების ერთადერთ წყაროდ, რომელიც სამოქალაქო საზოგადოებაში ყველა პოლიტიკურ ძალაზე ზევით დადგა. ამის გათვალისწინებით, ამერიკული კონსტიტუცია გადაიქცა ქვეყნის განსაკუთრებულ დოკუმენტად, რომელშიც გადამწყვეტი გახდა ისეთი მცნებები, როგორცაა „ადამიანის უფლებები, ხალხის თანხმობა მათ მართვად, კანონის უზენაესობა, ხელისუფლების ინსტიტუციონალური მოწყობა, მისი დანაწილება, პოლიტიკური ინტერესების, ვნებათაღელვების შეკავებისა და დაბალანსების მექანიზმები“⁸.

ამერიკის კონსტიტუცია, როგორც გორდონ ვუდი წერდა, თავის ამერიკული რესპუბლიკის ფორმირება 1776-1787, „სულაც აღარ წარმოადგენდა დამოუკიდებელი შტატების (სახელმწიფოების) სადამფუძნებლო ქარტიების მორგებას ახალ რესპუბლიკურ მოწყობასთან ან, უბრალოდ, პოლიტიკური ძალაუფლებისა და თავისუფლების ცნებების დანაწილებას, არამედ ის ზუსტად განსაზღვრავდა პოლიტიკური ძალაუფლების იმ ნაწილს, რომლის დელეგირებაც ხალხმა მოახდინა საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებებზე და იმ ნაწილს, რომელიც ხალხმა თავისთვის შეინარჩუნა“⁹.

ამერიკის პოლიტიკურ ისტორიაში სახელმწიფოს მოწყობის მრავალი მოდელი იქნა განხილული, თუმცა ყველა მათგანის ამოსავალი პრინციპი საზოგადოებრივ წესრიგსა და ადამიანის უფლებებს შორის ბალანსის შენარჩუნება გახლდათ. ეროვნული მიზნებისა და კონკრეტული ინდივიდების თავისუფლებათა თანხვედრა ამერიკის დამფუძნებელი მამებისათვის ზუსტად ის ნიშნული გახლდათ, რომელიც უზრუნველყოფდა ქვეყნის წარმატებულ განვითარებას. ამისათვის კი საჭირო იყო მრავალინტერესიან ქვეყანაში ყველასთვის საკუთარი პოზიციის გამოხატვისა და დაცვის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფა. უფრო მეტიც, ინტერესთა სიმრავლე გახლდათ ამერიკის მოწყობის რესპუბლიკური მოდელის მთავარი შემადგენელი ნაწილი, რომელსაც შეეძლო მასტაბილიზებელი როლის შესრულება. სახელმწიფო, ამერიკის დამფუძნებელი მამების თანახმად, უნდა გამხდარიყო სწორედ ამ ინტერესთა შშვიდობიანი კოჰაბიტაციის გარანტი. იმათ, ვისაც

⁷ A. J. Beitzinger, გვ. 3.

⁸ A. J. Beitzinger, გვ. 3.

⁹ Gordon Wood, გვ. 283.

ფედერალური პოლიტიკური ცხოვრების ორბიტაზე უნდოდათ ასპარეზი, უნდა დამორჩილებოდნენ ფედერალურ წესებს. ხოლო საშტატო პოლიტიკური ინფრასტრუქტურა ადგილობრივ კონტროლში უნდა დარჩენილიყო.

მე-18 საუკუნე ახლად გათავისუფლებული შტატების ერთიანი ცხოვრების ნამდვილი გამოცდა გახდა. განსხვავებული ინტერესების მქონე დამოუკიდებელი სახელმწიფოების გაერთიანება, რომელიც კონფედერაციულმა შეთანხმებამ ვერ მოახერხა, ახლა ამერიკის ახალი კონსტიტუციის ძირითად გამოწვევად იქცა. კონსტიტუციას უნდა გადაეწყვიტა ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხი, როგორც იყო ძალაუფლების ჰორიზონტალური და ვერტიკალური გადანაწილება. სტაბილური პოლიტიკური ცხოვრების უზრუნველსაყოფად ზედმიწევნით უნდა გაწერილიყო ფედერალური ხელისუფლების შტოთა ურთიერთდამოკიდებულებისა და მისი დამოუკიდებელ შტატებთან ურთიერთობის საკითხები. სირთულეს სწორედ ის წარმოადგენდა, რომ შენარჩუნებულიყო შტატების ადგილობრივი ძალაუფლება და, იმავდროულად, საკმარისი ენერჯია მიეცათ ფედერალური ხელისუფლებისათვის, რომელსაც საკმაოდ რთულ საერთაშორისო ვითარებაში მოუწევდა ქვეყნის გაძღოლა. კონსტიტუციის თანახმად, შტატებმა შეინარჩუნა ის ძალაუფლება, რაც პირდაპირ არ გადასცეს ფედერალურ ხელისუფლებას, ხოლო ცენტრალურმა ხელისუფლებამ მიიღო მხოლოდ კონსტიტუციაში ზუსტად ჩამოთვლილი უფლებები.

„არ არსებობს თავისუფლება იქ, სადაც საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლება განსახიერებელია მმართველთა ერთ გუნდში ან ერთ პიროვნებაში“.

„კანონების სულისკვეთება“, მონტესკიე

მონტესკიეს მიერ 1748 წელში გაკეთებულ ამ ცნობილ გამონათქვამში ახალი არაფერი არ იყო, თუ მას არ დაამატებდა სასამართლო ხელისუფლებასთან დაკავშირებულ კიდევ უფრო მნიშვნელოვან განმარტებას, რომ „არ არსებობს თავისუფლება, თუ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებებს არ გამოეყოფა სასამართლო ხელისუფლება“. მაშინ როდესაც ამერიკის დამფუძნებელი მამები საკონსტიტუციო კონვენტზე შეიკრიბნენ ფილადელფიაში, დამოუკიდებელი შტატების უმრავლესობას ხელისუფლების დანაწილებასთან დაკავშირებული ერთი და იგივე პრობლემა აწუხებდათ. მიუხედავად მათ ძირითად კანონებში ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის ფორმალური ასახვისა, მათი პრაქტიკაში გატარება თითქმის შეუძლებელი იყო. ამერიკულ საზოგადოებას კიდევ რამდენიმე დეკადა დასჭირდა მონტესკიესეული პრინციპის, როგორც მედისონი აღნიშნავდა 1792 წელს, „თავისუფალი სახელმწიფოს პირველ პრინციპად“¹⁰ გადაქცევა და ე.წ. „დამატებით“ ზომებთან ერთობლიობაში პრაქტიკულად განხორციელება ცხოვრებაში.

¹⁰ Gordon Wood, გვ. 152.

ამ პერიოდის ამერიკისათვის ყველაზე დიდი გამოწვევა სწორედ თეორიული პრაქტიკული რეალიზება იყო. იმდროინდელი ყველა თეორია ცალსახად მიუთითებდა სახელისუფლებო ძალაუფლების შეზღუდვის აუცილებლობაზე. ეს პრინციპი გაჟღერებული იქნა იმ დროის ყველაზე პოპულარულ პოლიტიკურ თეორიებშიც, თუმცა კოლონიური პრაქტიკა ვერ ახერხებდა ფორმალურად დანაწილებული ძალაუფლების იმგვარად ამოქმედებას, რომ უზრუნველყო საზოგადოების სტაბილური არსებობა და საფრთხის შემცველი სისტემის რეფორმირება. ყველა ფუნდამენტური დოკუმენტი, რომელიც კი დამოუკიდებელ სახელმწიფოებს ამერიკულ კონტინენტზე 1776 წლამდე მიუღია, ვერ ახერხებდა ძალაუფლების პრაქტიკულ დანაწილებას და საკანონმდებლო ორგანოს (როგორც ხალხის წარმომადგენლობით ერთადერთ ორგანოს) ხელში აქცევდა განუზომლად დიდ უფლებებს. უფრო მეტიც, არც ერთი კონსტიტუცია რეალურად „არ ითვალისწინებდა საზოგადოებრივ სულისკვეთებას სახელისუფლებო მოწყობის სისტემების შექმნისას“¹¹.

ზემოთ თქმულის გათვალისწინებით, ხელისუფლების დანაწილების ამერიკული კონცეფცია წარმოადგენდა „კომპრომისებისა და კოლონიური ცხოვრების გამოცდილების“¹² ადაპტირების მცდელობას იმ დროს წარმოქმნილ ახალ პოლიტიკურ რეალობასთან. თუმცა თავისუფლების იდეის დაცვა, როგორც ამას ჯონ ადამსი მიუთითებდა, მთლიანად „დამოკიდებული იყო სახელისუფლებო შტოებს შორის დასაცავი ბალანსის სიზუსტეზე“¹³, რომლის მიღწევასაც ახლად დამოუკიდებელი კოლონიები ვერ ახერხებდნენ.

გავრცელებული პრაქტიკით, აღმასრულებელი და საკანონმდებლო ხელისუფლებები გამუდმებით პაექრობდნენ სამოქმედო ტერიტორიაზე მონო სტატუსის შესანარჩუნებლად, მათ შორის მათი ძალაუფლების ერთადერთი წყაროს, ამომრჩევლის ინტერესების ხარჯზეც. დისბალანსი სახელისუფლებო შტოებს შორის იმდენად გაიზარდა, რომ ამერიკული პოლიტიკური ცხოვრების დღის წესრიგში გარდაუვლად დადგა საკანონმდებლო შტოსთვის გადაცემული სუვერენიტეტის ხალხისათვის დაბრუნების საკითხი. ხელისუფალთ მუდმივად ახსენებდნენ, რომ ისინი ფლობდნენ მხოლოდ „ხალხის სასიკეთოდ მათთვის დროებით გადაცემულ ძალაუფლებას, რომელიც ისე შორს იყო აბსოლუტურისაგან, რომ უფლებობას უფრო წააგავდა“¹⁴.

მე-18 საუკუნის კოლონიების საკანონმდებლო ორგანოებმა, იჩემებდნენ რა ხალხის ექსკლუზიურ წარმომადგენლობას, მოახერხეს და სრული გავლენის ქვეშ მოიქციეს როგორც აღმასრულებელი, ასევე სასამართლო ხელისუფლებებიც. მათ იურისდიქციაში აღმოჩნდა: სახელმწიფო ფულადი სახსრების განკარგვა, სასამართლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენელთა არ-

¹¹ Gordon Wood, გვ. 119.
¹² A. J. Beitzinger, გვ. 85.
¹³ Gordon Wood, გვ. 198.
¹⁴ Gordon Wood, გვ. 384.

ჩვეა, დანიშვნა¹⁵. საკუთარი ინტერესების კანონებად გადაქცევა მათი საქმიანობის ჩვეულ სტილად გადაიქცა. სწორედ ასეთი იყო მედისონის თანამედროვე ამერიკა, „სადაც დაყოფილ შტოებში დანაწილებული ძალაუფლება ერთი და იგივე ხელებით იმართებოდა“ და „კონსტიტუციის ფუნდამენტური პრინციპები მთლიანად უგულვებელყოფილი იყო“¹⁶.

იმდროინდელმა ამერიკულმა საზოგადოებამ მოახერხა წარმომადგენლობითობის ინსტიტუტის არსის ძირეული შეცვლა. საკანონმდებლო ორგანოს უზომოდ გაზრდილი ძალაუფლების შემკავებელი მე-18 საუკუნის ამერიკულ შტატებში ნელ-ნელა ორკამერიანი საკანონმდებლო ორგანო ხდება. წარმომადგენლობითი ორგანოს ზედა პალატა ახლებურად კომპლექტდება და ნაცვლად სოციალურ ცენზზე დაფუძნებული წარმომადგენლობისა, ამერიკული საზოგადოება იღებს რესპუბლიკური მოწყობის პრინციპების გათვალისწინებით დაკომპლექტებულ ახალ ინსტიტუტს.

„იმდენად წარმტაცია ძალაუფლების სიყვარული, რომ ცოტას თუ შეუძლია გაუძლოს მის მაცდურ ბუნებას“¹⁷.

რევოლუციური პერიოდის ამერიკელების უმეტესობას სჯეროდა, რომ ყველაზე სახიფათო სახელისუფლებო შტოებს შორის აღმასრულებელი გახლდათ. იმდენად დიდი იყო უნდობლობა, რომ მოსახლეობა ქვეყანაში „მშვიდობის, სამართლიანობისა და სტაბილურობის“¹⁸ უზრუნველმყოფი კანონმდებლობის აღმასრულებელი ხელისუფლებისათვის მინდობასაც კი დიდი სიფრთხილით ეკიდებოდა. ვინაიდან მე-18 საუკუნის მიწურულს ხალხმა სრულიად მოიპოვა სუვერენული უფლება ძალაუფლებაზე, აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენლების პირდაპირი არჩევა გადაიქცა საზოგადოებისათვის ყველაზე უსაფრთხო გზად. არჩეული აღმასრულებელი კი, ჰამილტონის სიტყვები რომ მოვიშველიოთ, იქცა „ამომრჩეველთა მახვილად“¹⁹. ხოლო თავისი ფუნქციების უკეთ შესასრულებლად აღმასრულებელი ხელისუფლება საკმარისად დამოუკიდებელი გახდა საკანონმდებლო ორგანოს არალეგიტიმური გავლენისაგან და გაუჩნდა უნარი, დაეცვა თავი ამომრჩეველთა ნების საწინააღმდეგოდ მიღებული კანონების გავლენისაგან.

ახალ პოლიტიკურ რეალობაში, რომელიც მე-18 საუკუნის მიწურულს შეიქმნა, სასამართლო ხელისუფლებას თავისი განსაკუთრებული ადგილი უნდა დაეკავებინა პოლიტიკურ ძალთა ახალ გადანაწილებაში. სწორედ ამ დროიდან მოყოლებული, სასამართლო ხელისუფლება გადაიქცა ხალ-

¹⁵ Gordon Wood, გვ. 154.

¹⁶ The Federalist Papers, (American Bar Association, 2009), No. 47, გვ. 272.

¹⁷ Address of the N.H. Convention (1781), Bouton *et al.*, *State Papers of N.H.*, IX, 846.

¹⁸ Boston *Independent Chronicle*, May 20, 1779. G. Wood გვ. 432.

¹⁹ The Federalist, No. 78, გვ. 450.

ხსა და დანარჩენ ორ შტოს შორის შუამავალ რგოლად²⁰. სასამართლო განდა საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული აქტების შემფასებელი ვიდრე, ისინი დაიმსახურებდნენ საზოგადოების საყოველთაო მოწონებასა და მორჩილებას.

საკანონმდებლო ხელისუფლება, „სახალხო სუვერენიტეტის უმაღლესი დამცველი“, რომელმაც მე-18 საუკუნის ბოლომდე თითქმის დაჩრდილა ყველა დანარჩენი შტო, საუკუნის მიწურულიდან იძულებული განდა, დაეთმო პოზიციები და დაჰყოლოდა მისი ძალაუფლების ერთადერთ წყაროს – ხალხის ნებას²¹. ამერიკელი ხალხის ნების შესაბამისად კი, სასამართლოს მიერ საკანონმდებლო აქტების სამართლებრივი შეფასება აღარ განიხილებოდა საკანონმდებლო ორგანოს საქმიანობაში ჩარევად²².

ამიერიდან საკანონმდებლო ორგანოს აქტები ექვემდებარებოდა „უმაღლესი სასამართლოს, ამ მიზნით ხალხის მსახურის, ხელით სახალხო ზედამხედველობასა და კონტროლს და ყველა აქტი მიღებული ფუნდამენტური კანონების საწინააღმდეგოდ ან კონსტიტუციური პრინციპების უგულვებელყოფით ექვემდებარებოდა გაუქმებას და ძალის არმქონედ აღიარებას“²³. სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის მეტი გარანტიების შესაქმნელად, დამატებით კი მოსამართლეების დანიშვნა, უნდა განხორციელებულიყო აღმასრულებლის მიერ ნომინირებისა და საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობის საფუძველზე, ხოლო ფიქსირებული ხელფასი აღარ უნდა დაექვემდებარებოდა რაიმე მანიპულაციას.

ხელისუფლების დანაწილების ამერიკული სისტემა არ ახდენს სახელისუფლებო შტოების სრულ იზოლირებას, არამედ უზრუნველყოფს მათი ხელისუფლების ძირითადი წყაროს – ხალხის მუდმივი თვალთახედვის არეალში იმგვარად არსებობას, რომ უზრუნველყოფილი იყოს პასუხისმგებლური და გამჭვირვალე პოლიტიკური ცხოვრება. ყველა სახელისუფლებო შტო თანაბარია და არც ერთი მათგანი არ სარგებლობს რაიმე პრივილეგიით. არც ერთი არ ფლობს სხვა შტოების პოლიტიკური პროცესებიდან გათიშვის მექანიზმებს. ამომრჩეველი კი ხელიდან არასოდეს უშვებს მის მიერ არჩეული ხელისუფლების კონტროლის მექანიზმებს.

ამგავრად, მე-18 საუკუნის ბოლოს ამერიკულ პოლიტიკურ აზროვნებაში მომხდარმა ცვლილებებმა გამოიწვია ძალაუფლების რადიკალური გადანაწილება ორ მთავარ დეპოზიტარს, ხალხსა და სახელისუფლებო შტოებს შორის, ისე რომ ძალაუფლების სადავეებთან ისევ ხალხი დარჩა

²⁰ The Federalist, No. 78, გვ. 451.

²¹ Gordon Wood, გვ. 453.

²² The Federalist, No. 78.

²³ Providence Gazette, May 12, 1787. G. Wood, გვ. 456.

როგორც ძალაუფლების „ერთადერთი წყარო“²⁴. ამერიიდან აღარ იყო საჭირო მათი ხელისუფლების განხორციელებაში ყოველდღიური მონაწილეობა, არამედ ისინი დარჩნენ სახელისუფლებო შტოების მიღმა, როგორც დამკვირვებლები, შემომოწმებლები და მათი წარმომადგენლების მმართველი ძალა²⁵. საკუთარი პრივილეგიის გარანტიად კი საზოგადოებამ დაიტოვა „საკონსტიტუციო კონვენტების ჩატარების, არჩეული წარმომადგენლებისათვის ინსტრუქციების მიცემისა და გარე აქციების მოწყობის უფლებები“²⁶.

„ამბიციას უნდა დაუპირისპირდეს ამბიცია“²⁷.

მედისონი

ხელისუფლების დანაწილება, როგორც მედისონი აღნიშნავდა ფედერალისტების ფურცლებზე, მისი დახლეჩა უფრო იქნებოდა და არა შეკავებისა და გაწონასწორების სისტემა. მარტივად რომ ვთქვათ, ამ სისტემის შესაბამისად, ყოველი შტო გვევლინება სხვა შტოს ძალაუფლების შემკავებელ ძალად და არავითარ შემთხვევაში არ იძლევა ერთ შტოში მთელი ძალაუფლების თავმოყრის საშუალებას.

შეკავებისა და გაწონასწორების ამერიკული სისტემა სახელისუფლებო შტოების იზოლირების ნაცვლად სრულად უზრუნველყოფს სახელმწიფო მართვისას ურთიერთთანამშრომლობასა და კონკურენციას. ამგვარი პოლიტიკური სისტემა გამოიქცხავს სახელისუფლებო შტოების ე.წ. „ჰერმეტიკულ დაყოფას“²⁸ და სრულიად უზრუნველყოფს მათ მუდმივ კავშირს.

შეკავებისა და გაწონასწორების ამერიკული სისტემის მიხედვით, არც ერთი სახელისუფლებო შტო არ არის ზედმეტად ძლიერი და არც დაუცველადაა დატოვებული. შტოებისათვის შექმნილი საკონსტიტუციო გარანტიები მარტივი და ეფექტურია. „კონსტიტუცია ანაწილებს ძალაუფლებას თავისუფლების უკეთ დასაცავად, ამბობდა უმაღლესი სასამართლოს მოსამართლე ჯეკსონი და, ამასთანავე, ხელს უწყობს დანაწილებული ძალაუფლების ინტეგრირებას ქმედით ხელისუფლებებში“²⁹. ორი პოლიტიკური შტოს წარმომადგენელთა არჩევა ხდება ხალხის მიერ და უზრუნველყოფილია შტოთა ურთიერთჩაურევლობა ამ პროცესში. სასამართლო ხელისუფლება კი საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლების უშუალო მონაწილეობით კომპლექტდება,

²⁴ The Federalist, No. 51.

²⁵ Gordon Wood, გვ. 388.

²⁶ Gordon Wood, გვ. 383.

²⁷ The Federalist No. 51, გვ. 294.

²⁸ Mistretta v. United States, 488 U.S. 361 (1989).

²⁹ Youngstown Sheet and Tube Co. v. Sawyer, 343 U.S. 579, 72 S. Ct. 863, 96 L. Ed. 1153 (1952).

თუმცა სრულიად დამოუკიდებელი ხდება მოსამართლის განწყობის მომენტიდან. საკანონმდებლო ხელისუფლების ხელში მოთავსებული იმპიჩმენტის უფლება აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების წარმომადგენელთა წინააღმდეგ, თავის მხრივ, ხაზს უსვამს კანონმდებელთა მიმართ ნდობის მაღალ მანდატს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს უმაღლესი თანამდებობის პირების პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება. ყოველი შტო დამოუკიდებელია თავის გადაწყვეტილებებში, თუმცა ეს სრულიადაც არ ნიშნავს ამ პროცესში დანარჩენი შტოების მონაწილეობის სრულ ჩამოშორებას. ურთიერთთანამშრომლობის ამერიკული მოდელი უზრუნველყოფს სახელმწიფოს გამართულ ფუნქციონირებას უკვე მრავალი ათეული წელია და ეს სწორედ შეკავებისა და გაწონასწორების ამერიკული სისტემის დამსახურებაა.

აღნიშნული მიზნის მისაღწევად ამერიკის დამფუძნებელმა მამებმა ხელისუფლების დანაწილების პარალელურად შექმნეს შეკავებისა და გაწონასწორების იმგვარი სისტემა, რომელიც გამორიცხავდა ხელისუფლების რომელიმე შტოს მიერ ძალაუფლების უზურპირებას. ტირანიის დამყარების ნებისმიერი მცდელობა, ამერიკული სისტემის მიხედვით, თავისთავად აწყდება მის დამამსხვრეველ საპირისპირო ბარიერებს. ამგვარად, ყოველი სახელისუფლებო შტო აღჭურვილია ორივე, ნაწილობრივი ავტონომიითა და ნაწილობრივი ურთიერთანგარიშვალდებულებით. ხოლო მათი დამოუკიდებლობის უზრუნველსაყოფად კი შეიქმნა სისტემა, რომლის მიხედვით, შტოებს არ შეუძლიათ შეაღწიონ ერთმანეთის სამოქმედო სფეროებში, თუმცა ყოველ მათგანს გარანტირებული აქვს სხვა შტოს ანგარიშვალდებულების უზრუნველყოფის შესაძლებლობა³⁰.

ამერიკის დამფუძნებელი მამები დიდი სიფრთხილით მიუდგნენ თითოეული შტოს ავტონომიის საკითხს. განსაკუთრებული ყურადღება კი მათ ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს მიმართ გამოიჩინეს, რომლის ძალაუფლებაც ზედმიწევნითაა გაწერილი ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციაში.

ამგვარი მიდგომა გამოწვეული იყო ამერიკის კოლონიური ისტორიის განმავლობაში სხვადასხვა შტატების საკანონმდებლო ორგანოების მიერ აღმასრულებელი ხელისუფლების დათრგუნვის გამუდმებული მცდელობებით. შესაბამისად, ფედერალური კონსტიტუციის ავტორებმა კონგრესი აღჭურვეს საკუთარი საქმეების გაძღოლის სრული დამოუკიდებლობის მექანიზმებით, მათ შორის საკუთარი წევრების (კონგრესმენების) ბედის გადაწყვეტის შესაძლებლობითაც³¹. მაგალითად, კანონმდებლების უფლებამოსილების ცნობისა და შეწყვეტის საკითხების ექსკლუზიური უფლება მთლიანად საკანონმდებლო ორგანოს იურისდიქციაშია მოქცეული. ამასთანავე, კონგრესი სრულიად დამოუკიდებელია მისი აპარატის დაკომპლექტებისა და ფუნქციონირების პროცედურულ-

³⁰ Federalist No. 48, supra at p. 343.

³¹ ამერიკის კონსტიტუცია, მუხლი I, §5.

ლი საკითხების გადაწყვეტის პროცესშიც. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ის გარანტიები, რომლებიც საკანონმდებლო შტოს წარმომადგენლებს იცავს აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლებისაგან „საკანონმდებლო ორგანოს ორივე პალატაში მათ მიერ წარმოქმნილი სიტყვის ან დებატებთან დაკავშირებით კითხვების არსებობის“³² შემთხვევაში. ამგავრად, ამერიკის შეერთებული შტატების საკანონმდებლო ორგანო სრულიად უზრუნველყოფს არა მარტო საკუთარ დამოუკიდებლობას, არამედ შესწევს უნარი, სრულფასოვნად განახორციელოს მისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული საზედამხედველო უფლებამოსილება.

კონსტიტუციის მიხედვით, სწორედ კონგრესია ის ორგანო, რომელსაც შესწევს უნარი, სწორად აღიქვას საზოგადოებრივი განწყობები და პარალელურად ზედამხედველობდეს აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობას. ამ პრიზმაში საკანონმდებლო ორგანოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი უფლებამოსილება მის მიერ სხვადასხვა სახელმწიფო ორგანოებიდან ინფორმაციის მიღებაა, რომელიც, თავის მხრივ, კვალიფიციური გადაწყვეტილებების მიღების გარანტიაა³³. სახელმწიფო მოხელის ანგარიშვალდებულება ხალხის მიმართ, როგორც მედისონი ამბობდა, დამოკიდებულია მათი საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის ამომრჩევლებისათვის ხელმისაწვდომობაზე.

შეკავებისა და გაწონასწორების ამერიკული სისტემის შესაბამისად, ანგარიშვალდებულების ხარისხი ხშირად დამოკიდებულია ერთი სახელისუფლებო შტოს უნარზე, აიძულოს მეორე შტო ინფორმაციის მიწოდებაზე.

საკანონმდებლო ორგანოს საგამოძიებო ფუნქცია ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალებაა კანონმდებლების ხელში მათ მიერ გამოთხოვილი ინფორმაციის მიღების უზრუნველსაყოფად³⁴. კონგრესს ყოველთვის შეუძლია მოითხოვოს ინფორმაცია ნებისმიერი უწყებიდან, დაიბაროს ნებისმიერი სახელმწიფო მოხელე ინფორმაციის მისაცემად, ხოლო დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში შესაბამისი სანქციების გამოყენების გზით უზრუნველყოს მოთხოვნილი ინფორმაციის მიღება. ამ ფუნქციის არსებობა ამერიკის ფედერალურ საკანონმდებლო ორგანოს საშუალებას აძლევს, ერთი მხრივ, მიიღოს ადეკვატური კანონმდებლობა, ხოლო მეორე მხრივ, განახორციელოს აღმასრულებელ ხელისუფლებაზე სათანადო ზედამხედველობა, რაც, თავის მხრივ, წარმოადგენს მოსახლეობის ნების გამომხატულებას³⁵.

³² ამერიკის კონსტიტუცია, მუხლი I, §6.

³³ *Watkins v. United States*, 354 U.S. 178, 187 (1957).

³⁴ James Hamilton, *The Power to Probe: A study of Congressional Investigations*, 172 (1976).

³⁵ რესპუბლიკის არსებობის ადრეულ წლებში კონგრესის შეურაცხყოფა, ყოველგვარი სასამართლო პროცედურების გარეშე, კონგრესის მიერ ცალმხრივად მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე, კაპიტოლიუმში გამომწყვდევით ისჯებოდა იმ დრომდე, სანამ ისინი წესებს არ დაემორჩილებოდნენ. ეს პერიოდი, აუცილებლობის შემთხვევაში, სხდომის დამთავრებამდე შეიძლებოდა გაგრძელებულიყო. 1857 წელს მიღებული საკანონმდებლო აქტის მიხედვით, კონგრესის შეურაცხყოფა დანაშაულად გამოცხადდა და შეურაცხყოფის ამსახველი ციტატების პროკურორებისთვის გადაცემას ითვალისწინებდა. უფრო მოგვიანებით, სენატს თავისი უწყებების აღსასრულებლად სასამართლო განკარგულების მოთხოვნის უფლებამოსილება მიენიჭა.

საკანონმდებლო ორგანოს ერთ-ერთი ეფექტური საშუალება დარჩენილი ორი სახელისუფლებო შტოს წინააღმდეგ იმპიჩმენტია³⁶. სასამართლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებები მუდმივად გრძნობენ საკანონმდებლო ორგანოს ხელში არსებული ამ საშუალების შესაძლო ამოქმედების საფრთხეს. საკანონმდებლო ორგანოს ქვედა პალატას უფლება აქვს, წარადგინოს იმპიჩმენტის საქმე ზედა პალატის წინაშე და დაიცვას საკანონმდებლო ორგანოს ინტერესები ისე, როგორც სახელმწიფო მზრალდებელი აკეთებს ამას სასამართლო განხილვისას.

აღმასრულებელ ხელისუფლებას, ამერიკის ფედერალური კონსტიტუციის შესაბამისად, განასახიერებს და განახორციელებს ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტი, რომელიც, სხვათა შორის, არის შეიარაღებული ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი და სახელმწიფოს წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში. იგი აგრეთვე აღჭურვილია ამერიკის შეერთებული შტატების ელჩებისა და უმაღლესი სასამართლოს მოსამართლეთა კანდიდატების ნომინირების უფლებითაც³⁷.

საკანონმდებლო ორგანო ზედამხედველობს პრეზიდენტის ზემოჩამოთვლილი უფლების განხორციელებას. მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტს კონსტიტუციით ფართო შესაძლებლობები აქვს მინიჭებული შიდა და საგარეო პოლიტიკის დამოუკიდებლად გატარებისათვის (მათ შორის საკადრო პოლიტიკაში), საკანონმდებლო ორგანოს არსენალში დატოვებულია ე.წ. „თანხმობის“ ინსტრუმენტი. საპრეზიდენტო უფლებამოსილება საკმარისია სახელმწიფო პოლიტიკის გასატარებლად ადეკვატური ენერჯის აკუმულირებისათვის, თუმცა ამგვარი თავისუფლება მოქცეულია საკანონმდებლო ხელისუფლების მუდმივი კონტროლის ქვეშ. პრეზიდენტს ესაჭიროება საკანონმდებლო ორგანოს თანხმობა საერთაშორისო ხასიათის ხელშეკრულებების დასადებად, ხოლო სამხედრო სფეროში საკანონმდებლო ორგანოსთან მუდმივი თანამშრომლობა უბრალოდ გარდაუვალია.

შეკავებისა და გაწონასწორების ამერიკული სისტემის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტი პრეზიდენტის ხელში არსებული ვეტოს, ხოლო საკანონმდებლო ორგანოს ხელში არსებული სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირებისა და კონტროლის ფუნქციებია. სწორედ აღნიშნული უზრუნველყოფს აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და საკანონმდებლო ხელისუფლების თანამშრომლობასა და ურთიერთდამოკიდებულებას.

კონგრესი ფლობს ე.წ. ქვეყნის „საფულის“ კონტროლის სრულ შესაძლებლობას. კონსტიტუციის თანახმად, „არ შეიძლება ფული სხვაგვარად გაიცეს ხაზინიდან, თუ არა კანონით დადგენილ ასიგ-

³⁶ ამერიკის კონსტიტუცია, მუხლი I, §4.

³⁷ ამერიკის კონსტიტუცია, მუხლი II, §2.2.

ნებათა საფუძველზე³⁸. აღნიშნული კი პრეზიდენტს დამოკიდებულს ხდის კანონმდებლის ნებაზე, რამეთუ ფულადი სახსრების გარეშე აღმასრულებელი ხელისუფლება ნაკლებად ეფექტური იქნება დასახული მიზნების მიღწევისას³⁹. თავის მხრივ, ვეტოს უფლებას საკანონმდებლო ორგანო დამოკიდებულს ხდის პრეზიდენტზე, ვინაიდან კანონმდებლობის მიღება პრეზიდენტის წინააღმდეგობის შემთხვევაში საგრძნობლად გაძნელებულია.

საკანონმდებლო ორგანოს ორპალატიანი სისტემა თავის მხრივ კონგრესის შიდა ბოჭვის დამატებითი საშუალებაა. ამასთანავე, ყოველ სახელისუფლებო შტოს აქვს თავის ექსკლუზიური ძალაუფლება, რომლის განხორციელებაშიც სრულიად დამოუკიდებელია. ძალთა ამგვარი ბალანსი უზრუნველყოფს სახელმწიფო ძალაუფლების შემაკავებელი კონტურებიდან გასვლის შეუძლებლობას ზუსტად ისე, როგორც ამერიკის კონსტიტუციის ავტორები გეგმავდნენ. ზედა პალატა იძენს ქვედა პალატის დამაბალანსებელ ფუნქციას და როგორც მედისონი აღნიშნავდა, იძენს უნარს, „გაუძლოს უფრო მრავალრიცხოვან წარმომადგენელთა პალატის [თითქმის მოუთოვავ პოლიტიკურ] ვნებათაღელვებს“⁴⁰. ამგვარი მოწყობა გულისხმობდა სხვადასხვა პალატის წარმომადგენელთათვის არჩევის სხვადასხვა კრიტერიუმებისა და განსხვავებული ვადების დაწესებას. არჩევნები კი გადაიქცა ამომრჩეველთა ნდობის განმსაზღვრელ ერთადერთ საშუალებად.

ამერიკის დამფუძნებელი მამები დიდი სიფრთხილით მოეკიდნენ ქვეყანაში კანონშემოქმედებითი საქმიანობის პროცესს, განსაკუთრებით კი შტატების რთული კოლონიური გამოცდილების ფონზე. ვეტოს უფლებასთან ერთად ამერიკის პრეზიდენტს საკანონმდებლო პროცესში მონაწილეობის საშუალება მიეცა „კონგრესისათვის განსახილველად რეკომენდაციებისა და იმ ღონისძიებების მიცემის გზით, რომლებსაც ის აუცილებლად და მიზანშეწონილად ჩათვლის“⁴¹. აღნიშნული იცავს პრეზიდენტს აღმასრულებელი ხელისუფლების პრეროგატივების შემზღვეველი კანონმდებლობის მიღებისაგან და, ამასთანავე, მუდმივ თანამშრომლობაში ჰყავს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი შტოები⁴². თავის მხრივ, საკანონმდებლო ორგანო ვალდებულია, კანონპროექტი ხელმოსაწერად პრეზიდენტს წარუდგინოს და მხოლოდ ხელმოწერის შემთხვევაში იქცევა ის კანონად. ვეტოს უფლების გამოყენების შემთხვევაში კი საკანონმდებლო ორგანოს ორივე პალატას ორი მესამედი სჭირდება მის დასაძლევად⁴³. ამგვარად, საკანონმდებლო საქმიანობის შეუფერხებელი პროცესი მეტწილად სამი დიდი პოლიტიკური ელემენტის ურთიერთთანამშრომლობაზეა დამოკიდებული⁴⁴.

³⁸ ამერიკის კონსტიტუცია, მუხლი I, §9.

³⁹ The Federalist No. 73.

⁴⁰ Gordon Wood, გვ. 436.

⁴¹ U.S. Constitution, მუხლი II, §3.

⁴² The Federalist, No. 73.

⁴³ Missouri Pacific Ry. Co. v. Kansas, 248 U.S. 276 (1919).

⁴⁴ The Federalist, No. 73.

საგულისხმოა ის გარემოებაც, რომ საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებებს თავისი პოზიციების აპელირება პირდაპირ მათ ამომრჩეველთან შეუძლიათ გააკეთონ. ამგვარად, პრეზიდენტს მოსახლეობისათვის მიმართვით საშუალება ეძლევა, მოიპოვოს ნდობის მანდატი და საკანონმდებლო ორგანოს აჩვენოს მისი პოზიციების ადეკვატურობა. „ვეტოს უფლება ფაქტობრივად წარმოადგენს ხალხისადმი აპელირების საშუალებას. აღმასრულებელი ხელისუფლება... იყენებს რა ამ უფლებას, პრაქტიკულად ასაჯაროებს მისი გამოყენების მიზეზსა და მოტივებს“⁴⁵. ხოლო, თავის მხრივ, მუდმივად განახლებად საკანონმდებლო ორგანოს ყოველთვის შესწევს ძალა, შეაჩეროს უმაღლესი აღმასრულებლის მიუღებელი წამოწყებები.

საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებების კომპეტენციების განსაზღვრის ფონზე საინტერესოა, რომ ამერიკის დამფუძნებელმა მამებმა ვერ მოახერხეს ან შეგნებულად აუარეს გვერდი სასამართლო ხელისუფლების კომპეტენციის საკითხს⁴⁶. სასამართლო ხელისუფლების დამოუკიდებლობის გაცხადებული საკონსტიტუციო გარანტიები მხოლოდ მოსამართლეთა სიცოცხლის ვადით დანიშნითა და მათთვის სათანადო ანაზღაურების უზრუნველყოფით შემოიფარგლება. მოსამართლეობის კანდიდატები თანამდებობის დასაკავებლად გადიან როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების, რომელსაც აქვს კანდიდატის ნომინირების უფლება, ასევე საკანონმდებლო ორგანოს სკრუპულოზური განხილვების პროცესს, რომლის ზედა პალატასაც აქვს პრეზიდენტის მიერ წარდგენილი კანდიდატის დამტკიცების უფლება.

მართალია, კონსტიტუციას სასამართლო ხელისუფლებისათვის არ მიუცია პირდაპირ გამონახტული უფლებამოსილებები საკანონმდებლო პროცესთან მიმართებაში, თუმცა საკანონმდებლო და აღმასრულებელ შტოებს შორის თავისი გააზრებული და ფრთხილი მანევრირებით მან თვითონ მოიპოვა საკანონმდებლო აქტების კონსტიტუციურობისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების წარმომადგენელთა ქმედებების საკონსტიტუციო ფარგლებთან შესაბამისობის საკითხების განხილვაზე იურისდიქცია⁴⁷. მარბარი მედისონის წინააღმდეგ (*Marbury v. Madison*-ი) გახლავთ ის საქმე, რომლის განხილვის პროცესშიც უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, ბატონმა მარშალმა 1803 წელს, პირველად ამერიკის ისტორიაში, ცალსახად დააფიქსირა უმაღლესი სასამართლოს ამგვარი როლის ლეგიტიმურობა ხელისუფლების კონსტიტუციური დანაწილების საკითხებზე მსჯელობისას. უმაღლესი სასამართლოს დამაბალანსებელი როლი საკანონმდებლო

⁴⁵ Alexis De Tocqueville, *Democracy in America*, (Translation by Henry Reeve, NY Century Co., 1898), გვ. 120.

⁴⁶ კრისტოფერ კოლლერი და ჯეიმს ლინკოლნი კოლლერი, *Decision in Philadelphia, The Constitutional Convention of 1787* (New York 1987), გვ. 359, 360.

⁴⁷ კრისტოფერ კოლლერი და ჯეიმს ლინკოლნი კოლლერი, გვ. 359, 360.

და აღმასრულებელი შტოების დაპირისპირებისას აღნიშნული საქმის განხილვის შემდეგ გადამწყვეტი გახლდათ. საკანონმდებლო ორგანომ მარშლის გადაწყვეტილებით, მიიღო დაცვა აღმასრულებელი ხელისუფლების მის საქმიანობაში ჩარევისაგან, ხოლო პრეზიდენტმა დაიცვა თავი საკანონმდებლო ხელისუფლების კონსტიტუციის საწინააღმდეგო საკანონმდებლო აქტებით შემოფარგლული საზღვრებისაგან⁴⁸.

„არა ადამიანის, არამედ კანონების ხელისუფლება“⁴⁹.

ჯონ ადამსი

კანონის უზენაესობის პრინციპი ამერიკის კონსტიტუციის სიძლიერისა და ავტორიტეტის მთავარი განმაპირობებელია⁵⁰. ამ პრინციპის ამოქმედებას განსაკუთრებული როლი სწორედ ძირეული პოლიტიკური ცვლილებების განხორციელებისას ენიჭება. მისი მოქმედების განგრძობითობის შენარჩუნება ერთი პოლიტიკური რეალობიდან მეორეზე გადასვლისას ერთობ რთული ამოცანაა. ამერიკის საზოგადოებამ მოახერხა და კანონის უზენაესობა გადააქცია ქვეყნის პოლიტიკური წარმატების ქვაკუთხედად. ერთი მხრივ, ის მკაცრ ჩარჩოებში აქცევს სახელმწიფოს ძალაუფლებას, ხოლო მეორე მხრივ, უზრუნველყოფს პიროვნების მაქსიმალურ თავისუფლებას. კანონის უზენაესობის ამერიკული გაგება უმთავრესად გულისხმობს მის წინაშე ყველას თანასწორობას, განურჩევლად ეთნიკური კუთვნილებისა, რელიგიური მრწამსისა თუ პოლიტიკური შეხედულებებისა. მისი იურისდიქცია ყველას, იქნება ეს უმაღლესი თანამდებობის პირი თუ რიგითი მოქალაქე, ერთნაირი ხარისხითა და მოცულობით იქვემდებარებს. ამგვარი მიდგომით კი ყველას ეძლევა საშუალება, გაიძლიერონ საკუთარი ავტონომია, იქნებიან ესენი ცალკეული ინდივიდები, ოჯახები, საზოგადოებრივი თუ პოლიტიკური გაერთიანებები.

ამრიგად, ამერიკის კონსტიტუცია წარმოდგენს ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური მოთამაშეების ვნებათაღელვის შემაკავებელ მრავალმრიან ფილტრს. ის უზრუნველყოფს ძალაუფლების დანაწილებას, ანგარიშვალდებულებას, მიუკერძოებლობასა და გამჭვირვალობას. ყველაზე მნიშვნელოვანი კი მაინც ის არის, რომ ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები ამერიკის კონსტიტუციის ერთ-ერთი უმთავრესი საზრუნავია და მის ფორმატში მოთავსებით საიმედოდაა დაცული ყოველ-

⁴⁸ კრისტოფერ კოლლერი და ჯეიმს ლინკოლნ კოლლერი, გვ. 360.

⁴⁹ John Adams, *The Works of John Adams*, ed. Charles Francis Adams, თავი 4, გვ. 106 (1851).

⁵⁰ A. J. Beitzinger, გვ. 21.

გვარი მანიპულაციისაგან. ამ დოკუმენტის უნიკალურობა იმაშიც მდგომარეობს, რომ შეიცავს რა საუკუნეების განმავლობაში საზოგადოებაში გამომუშავებულ ფასეულობებს, მუდმივად იძლევა მათი ფართო ინტერპრეტაციისა და პრაქტიკული გამოყენების საშუალებას⁵¹. კონსტიტუციაში გაწერილი ეს ფასეულობები, რომლებიც არაერთხელ გამხდარან თაობებს შორის დავის საგანი, ამერიკული საზოგადოების წარმატების ნამდვილი საწინდარია.

---

⁵¹ Gordon Wood, გვ. 291.